

”EN VÄLSPELAD GROTESK OM GRUNDÄMNET KÄRLEK”

ÅTERIGEN HAR VI LYCKLIGGJORTS med ett spännande och intressant seminarium, denna gång med utgångspunkt i pjäsen **Blanche och Marie** tolkad av regissören **Hilda Hellwig**. Pjäsen är baserad på **Per Olov Enquists** roman ”Boken om Blanche och Marie” och han har även skrivit manus.

Vännernas ordförande Odd Zschiedrich inledde med att sätta frågerubriken ”om kärleken övervinner allt” anspelande på hur ämnet kärlek avhandlas både i boken, pjäsen och i rollfigurernas olika konstellationer.

Först upp på scenen kom **Anders Bárány**, professor vid Nobelmuseet, som valt att berätta om ”En annan Marie Curie” för att vidga vår förståelse för denna pionjär och vetenskapskvinna vars begåvning var en kombination av forskare, författare, lärare och entreprenör.

Hans berättelse började när Pierre och Marie Curies stoft begravdes i Pantheon i april 1995. Marie var den första(!) kvinna som fick hedersbegravning i Pantheon. I och med detta fick man tillfälle att undersöka Maries stoft för att finna den egentliga dödsorsaken. Det klarades då att orsaken var röntgenstrålning, inte radiumstrålning. Följden av att Marie under första världskriget ordnat fram och arbetat i röntgenambulanser vid fronten, tillsammans med sin dotter Iréne.

Anders Bárány fortsätter berättelsen om Maries entreprenörskap genom samarbetet med maken Pierre. Hur de ur Becquerels upptäckt av uranstrålning isolerade de aktiva substanserna radium och polonium, något som gav alla tre Nobelpriset i fysik 1903. Pierre avlider och Marie fortsätter deras forskningsarbete med Blanche Wittman som laboratorieassistent. Deras upptäckt startade en ny fransk industri genom framtagandet av de tonvis av malm som krävdes för att extrahera de radioaktiva kristallerna hon behövde arbeta med. Hon forskar vidare och bevisar att radium och polonium är grundämnen. Hennes upptäckter låg till grunden för ytterligare industriutveckling eftersom radium används i mediciner, för yttlig cancerbehandling, som skönhetsmedel och i klockindustrin.

Maries karriär påverkas starkt av den skandal hon själv orsakar genom att bli huvudlöst förälskad i en gift man – dessutom medarbetare. Den försmäddade frun publicerar hennes provocerande brev och det blir till en offentlig skandal.

Under denna tid blir hon invald som utländsk ledamot i svenska Kungliga Vetenskapsakademien. Men hon blev aldrig invald i den franska.

Hon får Nobelpriset i kemi 1911, men p.g.a. kärleksskandalen vill

inte Vetenskapsakademien att hon kommer och tar emot det. Men det gör hon ändå och håller sitt anförande. Hon fortsätter arbetet på sitt radiuminstitut och går bort 1934.

Efter Anders Bárány antrände Per Olov Enquist scenen för att samtala med Odd, samma scen som Enquists debutpjäs Tribadernas natt sattes upp på 1975. PO fyllde i Anders berättelse om hur drabbad Marie blev av skandalen, bl.a. gick hon i landsflykt till England

och arbetet som röntgensköterska vid italienska fronten var också i landsflykt. Han kommenterade breven som Marie skrivit till sin kärlek som baxnande läsning och förklarade hennes besinningslösa kärlek till Paul Langevin som helt irrationell.

Odd och PO gjorde flera utvecklingar kring hans historiska romaner och författaren sammanfattade med att säga att han helt enkelt tycker om att skriva om verkliga människor. Ur teknisk synpunkt var Blanche och Marie ingen lätt bok att skriva, han har hållit på med den sedan slutet av 80-talet.

- Jag gör det inte lätt för mig. Jag är en stor omskrivare. Den första texten är alltid dålig.

Pjäsen är baserad på boken men sedan har Hilda Hellwig lagt till delar ur boken ”på ett mycket förtjänstfullt sätt”.

På Odds fråga om kärleken övervinner allt svarade PO att det är i hans mening ett nonsenspåstående – däremot påverkar kärleken prak-

tiskt taget allt. Kvinnan är som en mörk kontinent – att utforska. Just nu arbetar PO med operalibrettot till Livläkarens besök som ska sättas upp på Köpenhamnsoperan.

Hilda Hellwig, **Gunnel Lindblom** och **Elin Klinga** kommer närmast upp på scenen. Hilda arbetar i några månader i Danmark med att sätta upp Höstsonaten. Dessutom undervisar hon i regi.

I arbetet med Blanche och Marie tog hon sig an uppgiften att gestalta den passion som PO beskriver i boken. Förmedla dramatiken och beskriva dået utifrån vad vi vet nu. Alla måste samlas kring en helhet – allt spelar roll; regi, scenografi, skådespelare. Allt måste få sätta sig för att vi ska kunna svara på de stora livsfrågorna.

- Jag är en arbetsledare och organiserare som formulerar visionerna för alla. Det ska vara klart när vi börjar. Sedan kommer det andra arbetet som är att få skådespelarna att gå utanför sina gränser. Då blir det ett lagarbete. När helhetsgestaltningen är klar kan skådespelarna skapa sina egna roller. Då kan det ske något! .

Gunnel tyckte att det var lättare att ta regi efter att själv ha gett

Hilda Hellwig och Per Olov Enquist.

regi. Hon kände större förståelse, bl.a. för rummets betydelse.

Elin förtydligade det med att poängtera vikten av att ta tag idet som hände på golvet och bygga vidare på det i kommunikationen med publiken.

Hon tyckte att det hade tagit lång tid att tränga in i rollen som Blanche. Den krävde stor research och ständig dialog med Hilda. Gunnell poängterade skillnaden mellan sitt och Elins arbete med att Elin fick skapa en person som vi vet väldigt lite om medan hon själv hade en stor, känd människa att gestalta och det var svårt. Ett geni som var fullständigt hjälplöst när det gällde känslor.

På Odds slutliga fråga om Hilda funnit någon svaghet hos författaren svarade hon blixtnabbt: En rädsla för den mörka kontinenten.

En varm lång applåd följde som avslutning och den skulle jag vilja vidarebefordra till arrangörsgruppen Kristina Adolphson, Jenny Sundbom och Odd Zschiedrich, (PS. Rubriken har jag lånat från Lars Rings recension av pjäsen i SvD. DS)

✍️ Ebba Wachtmeister

Visst är man nyfiken på ...

hur Dramatens vice VD, Staffan Rydén, ser på oss Vänner.

KÄRLEKEN KOMMER OCH GÅR men vännerna består!

Ungefär så kan man uttrycka den gamla sanningen att ett av de stora glädjeämnena i livet är de vänner man har. För Dramaten är Dramatens Vänner sedan några år en del av vår kärnverksamhet, vilket inte vill säga lite. I ett tidigt skede bokas era seminarier in i vår planering och vi vet att ni på ett utmärkt sätt hanterar fördjupande samtal om de uppsättningar vi spelar. Därutöver anordnar ni en hel mängd mindre, ambitiösa program som betyder mycket för att artisterna i huset ska få direktkontakt med en publik som ofta är mycket kunnig om Dramaten och vår historia.

Jag var med när vi beslutade att bilda en modern vänförening under Birgitta Kristofferssons egid och det var då svårt att se framför sig att Vännerna skulle bli så väl etablerade på så kort tid.

Nu lever vi i en tid då det, enligt en artikel i DN för några dagar sedan, produceras fler premiärer än någonsin. På två år har antalet gått upp med ca 40 procent. Även om en del av skillnaden beror på att tidigare statistik varit bristfällig så är det en exempellös ökning.

En teaterledare som ombeds kommentera siffran säger: "Det är konsumtionssamhället som har nått teatern, jag ser det inte riktigt som positivt".

I vår tid finns det ingen publik som är vår publik längre. Föreställningar med goda recensioner och en entusiastisk publik riskerar helt enkelt att glömmas bort för alla nya premiärer och spännande alternativ som hela tiden dyker upp. I en sådan tid måste man ha vänner som för ens talan.

Vännernas uppgift att kunna berätta om Dramaten och vara våra språkrör i alla möjliga olika sammanhang får därför, tror jag, allt större betydelse. Ni har en viktig uppgift i ett ständigt skiftande kultur- och nöjesliv, att påminna om det fantastiska som magisk teater kan vara.

Tack därför att ni finns och för det enastående arbete ni utför. Och föröken er gärna och uppfyll, om inte jorden, så åtminstone Stockholm och lite grann av Sverige.

✍️ Staffan Rydén

Odd har ordet ...

Kära vänner,

ÅRETS NOBELPRISTAGARE I LITTERATUR

Doris Lessing skriver i en av sina böcker om de "välutbildade barbarerna". Hon åsyftar personer med lysande fackkunskap och hög kompetens inom det egna området som samtidigt saknar kunskap och allmän orientering på andra områden. Framförallt saknar dessa individer ofta empati och social kompetens, menar hon.

Vi behöver naturligtvis specialister på olika områden i ett modernt samhälle, det är ställt utom allt tivel. Faran är om man, samtidigt som man är kunnig på ett område, tappar kontakten med den verklighet som finns utanför den egna disciplinen.

Här kan litteraturen, konsten, musiken och inte minst teatern bidra till att man får det perspektiv man behöver på sitt eget liv, på samhällsutvecklingen och på de stora och avgörande etiska frågorna.

Under den mest hetsiga debatten för något år sedan kring en eventuell litterär kanon i vårt land framhöll någon att ett kanoniskt verk inte nödvändigtvis måste tillhöra det allra bästa som skrivits. Däremot bör det vara ett verk som påverkat och fortfarande påverkar andra författare och läsare och som i någon mening förnyat litteraturen.

På samma sätt menar jag att man kan se på teatern. En föreställning måste påverka mig som åskådare, få mig att ta ställning, inse att vissa val måste göras, förstå att vissa saker är mer fundamentala i tillvaron än andra. Pjäsen bör emellertid också bidra till att jag som betraktare får en delvis förnyad syn på tidigare problem och frågeställningar. Att jag förmår se på livet ur andra synvinklar och i ett nytt ljus.

Det finns riktiga tillfällen utifrån den nuvarande repertoaren på Dramaten att tillgodose sådana behov. Och nästa gång du käre Dramatenvän går på teatern med någon av dina vänner – försök få med dina ovänner också. Det är kanske de som behöver ett teaterbesök allra bäst!

✍️ Odd Zschiedrich

ERBJUDANDE TILL VÄNNERNA! RABATT

Som Dramatenvän erbjuds du att se Lars Noréns **Fördold till 50 % rabatt!** Ordinarie pris 230 kr, ditt pris 115 kr. Erbjudandet gäller alla föreställningar under december. Boka och köp på www.dramaten.se och ange kampanjkod SCENEN, stora bokstäver. Du kan också kontakta biljettkassan 08-667 06 80.

Kulturminister på Elverket

OKTOBERS HEMLIGA GÄST var kulturminister Lena Adelsohn Liljeroth, sedan många år god vän till Lena Rainer som skötte intervjun denna kväll.

Vem är personen Lena Adelsohn Liljeroth?

Kulturministern har varit politiskt engagerad sedan tidiga tonår. Hon är uppvuxen i Stockholm, så när som på en kort sejour i Småland i mellanstadiet. Skötsam skolflicka med borgerliga värderingar och med stor lust att skriva.

Skrivlusten förde henne till journalisthögskolan, där skötsam borgerlighet inte stod högt i kurs. Det yttre fick signalera protest och rebell i stället och Lena gick klädd i snickarbyxor från Arbetarboden och näbbkängor och klippte håret kort för att smälta in i miljön.

Under hela sitt vuxna liv har Lena haft ett stort intresse för sociala frågor och ungdomsproblem. Hon var ordförande i Fryshuset under en tioårsperiod, hon var engagerad i flera frivilligorganisationer, Lugna gatan och

Alla kvinnors hus bland annat. Kanske hade socialutskottet legat närmare än kulturutskottet när Lena blev ledamot av riksdagen 2002, men ungdomsfrågorna var en stor del av kultur och idrott och kulturutskottet passade Lenas breda intresseområde.

Tvekade Lena inför uppdraget att bli kulturminister?

Det fanns inte mycket tid till tvekan. Lena var också medveten om att chansen kommer bara en gång, och hon skulle kanske ångra sig hela livet om hon tackade nej. Alltså accepterade hon. Det var också familjemässigt en lämplig tid, de två barnen var vuxna, maken Ulf hade lämnat sina uppdrag som partiledare och sedan landshövding. Under åren när Ulfs engagemang krävde hennes stöd, arbetade Lena som frilansjournalist, det gick att kombinera med representation.

Vad finns i budgeten som speciellt gläder Dramaten och dess vänner?

Det mest aktuella är en stor satsning på en Bergmanfestival år 2009, ett samarbete mellan Dramaten och Filminstitutet. Att ta vara på Ingmar Bergmans arkiv är också en viktig uppgift. Nästa år fyller Dramaten 100 år och det skall vi fira! Ytterligare ett område att följa noga är jämställdhetsfrågorna.

Ett återkommande krav från det Sverige som inte bara är Stockholm, är gästspel från Dramaten. Det kostar mycket pengar, men skall i görligaste mån genomföras. Extra pengar för detta är dock inte möjligt.

Hur mycket pengar som helst skulle kunna ha satsats, många vill ha mer, men Staffan Valdemar Holm och Staffan Rydén har i diskussioner med kulturministern förklarat att de accepterar den gällande ekonomiska situationen.

Allmänt om kulturbudgeten?

Tvåhundra miljoner är mer pengar än tidigare år. Nya satsningar är till exempel kulturpengen till varje elev i gymnasiet. Ett annat viktigt område är översättarstödet, som skall stärka översättning både till och från det svenska språket

En debatterad åtgärd har varit museiavgifterna som återinfördes när alliansen kom till makten. Det har varit impopulärt och medierna har inte varit villiga att låta kulturministern förklara det verkliga förhållandet.

Att slopa inträdesavgifterna till de statliga museerna (det finns 19 stycken och 16 av dem ligger i Stockholm) kostade förra året 100 miljoner. Ökade krav på personal, garderob och toalettutrymmen och ökade insatser för att vårda museernas föremål gjorde att mer pengar behövdes. Det blev en orättvis fördelning av resurserna.

Ungdom upp till 19 års ålder går fortfarande fritt på statens museer.

Det är väl rekord att drabbas av två KU-anmälningar på två veckor?

Ja, antagligen, en KU-anmälan är ingenting att skämta om. Kulturministern hade inte möjlighet att inviga SF:s Smultronstället, en plats för visning av "smalare" film. I stället talade hon in en hälsning på band där hon visade sin uppskattning av initiativet. Det var aldrig meningen att bandet skulle höras på varenda SF-bio i landet, men så skedde. Lena är nu anmäld för att ha gjort reklam för ett kommersiellt företag.

Den andra anmälan gäller slopandet av stödet till En bok för alla.

Remisstiden anses ha varit alltför kort.

Kulturministern anser att situationen i dag är en helt annan än när förlaget startade för många år sedan. Staten skall inte stödja en verksamhet som fungerar på egen hand. Tio miljoner kan användas till viktigare ändamål.

Är det egentligen någon skillnad mellan socialistisk och borgerlig kulturpolitik?

En kulturpolitisk utredning är tillsatt och i god tid före nästa val skall den vara klar. Man kan och skall inte ändra bara för att visa

handlingskraft.

Utredningen har ett brett uppdrag. Bland annat skall de konstnärliga yrkesgruppernas arbetsförhållanden ses över. A-kassa och pensioner måste säkras, men a-kassa skall inte fungera som kulturstöd. Arbetsområden kanske kan utökas så att skådespelare och dansare kan arbeta även utanför scenerna. Det bör ge möjligheter att fortsätta längre i yrkeslivet än vad som nu gäller till exempel för dansare. Frågan om kultursponsring skall också klargöras.

Dina favoriter inom teatern?

Kulturministern gillar klassiker i nya tappningar. Senaste pjäsen på Dramaten var Macbeth och senaste besöket var minnesprogrammet över Ingmar Bergman.

Avslutande frågor

Publikens frågor gällde pensionsrabatter, vilka kulturministern inte kan påverka. Ett förslag att överväga var att låta en dag i månaden eller något liknande vara avgiftsfri på museerna. Med en varm applåd och med ny insikt om kulturpolitikens dilemma avslutades kvällen.

Lena Rainer

Lena Rainer och Lena Adelsohn Liljeroth.

ERBJUDANDE TILL VÄNNERNA! RABATT

Restaurangerna Frippes och Pauli samt Elverket fortsätter att ge oss 10 % rabatt på det vi konsumerar från deras olika menyer i matsalarna. (Gäller ej pausserveringen.) Medlemskortet måste givetvis visas upp vid beställningen.

Vännernas Herdis Molinder samtalande med cafégästen Ingvar Kjellson

”TEATERN ÄR DEN LIVS- LUFT JAG ANDAS”

- Ikväll är det Kjellson igen! En replik som ofta återkom hos den stora TV-publiken under de lyckliga år då det fanns en fast TV-teater med egen ensemble. I den ensemblen ingick Ingvar Kjellson och under åren 1958-60 underhöll han oss i över 30 olika roller.

- Det var en väldigt jäktig tid, vi sände en pjäs var tredje vecka och det var alltid direktsändning, berättade snart 85-åriga Ingvar Kjellson för intervjuare Herdis Molinder och de många åhörare som kommit till Teatercaféet i november.

Ingvar Kjellson påminde om att han befann sig på sin mammas gata, eftersom han under sin skoltid bodde på Gumshornsgatan, vägg i vägg med Elverket.

- Jag gick i skola i Östra Real och det var där som mitt teaterintresse vaknade redan i 12-årsåldern. Där fanns föreningen Edda, som varje år satte upp en pjäs med ambitiöst innehåll. Vi spelade Holberg, Strindberg m.fl.

På den tiden gick det bara pojkar i Östra Real och när Edda ett år spelade Gustav Vasa behövdes bara en enda kvinnlig skådespelare. Ingvar Kjellson utvaldes att skapa denna enda kvinnoroll.

- Någon som hette Anna-Greta Ståhle (sedermera etablerad ballettkritiker i Svenska Dagbladet) komplimenterade mig för att jag spelade flicka så bra!

Efter studenten gick Ingvar Kjellson på Dramatens scenskola och började direkt spela på Dramaten, där legendariska Pauline Brunius hälskade.

- Det var en charmant dam och när vi nya skulle presenteras för henne fick vi sitta länge och vänta utanför hennes rum innan dörrarna äntligen slogs upp och hon gjorde en magnifik entré med hälsningsrepliken: Mina älskade små rosenknoppar!

Dramaten, Uppsala stadsteater, Intima teatern, TV-teatern, Stockholms stadsteater, Dramaten igen, massor av film- och TV-roller. Ingvar Kjellson har verkligen ett brett register och en enastående lång och brokig skådespelar bana.

- Ingmar Bergman kom in i ditt liv när du fick en roll i hans film Skammen, påminde Herdis Molinder. Men Ingvar Kjellson mindes bättre.

- Nej, första samarbetet var redan på Dramaten i Det lysar i kåken. Jag skulle spela sammen Pirka i pjäsen och måste jojka och när jag stillsamt undrade hur jag skulle göra då svarade Bergman:

- Inte vet jag! Du får väl fixa det bäst du kan.

Ingvar Kjellson hade tur, som lärare på Dramaten hade han riksbibliotekarien och allvetaren Oscar Wieselgren som snabbt ordnade fram en lärobok i jojkning!

1949 gifte sig Ingvar Kjellson med Meta Velander, som han träffat redan under Östra Real-tiden och som också valde skådespelaryrket.

Ett livslångt, stimulerande och berikande skådespelaräktenskap.

- Vi har nog båda sett det som en fördel att ha samma jobb. Vi har haft stor förståelse för varandras arbetsrutiner, -tider m.m. Det har nog också varit en fördel att vi inte alltid arbetat på samma teater.

Om skillnaden mellan att spela TV-teater (utan publik) och att stå på scenen:

Det är klart att det kunde kännas tomt att bara spela mot en kamera, men samtidigt var det så fantastiskt att nå ut till en så stor publik. Jag förstod nog inte hur stor TV-publiken var förrän jag fick ta emot alla dessa brev och telefonsamtal efter TV-teaterns föreställningar – som ju bara sändes en gång.

Om att regissera:

- Det är inget jag tyckt förfärligt mycket om. Erland Josephson övertalade mig att regissera, men jag passade inte bra som regissör. När det roliga äntligen började fick man ju inte vara med. Trots allt är det publikkontakten som är det roliga.

Om att ha jobbat så länge med teater och film utan att ta ”timeout” en enda gång:

- Teatern har blivit mitt sätt att leva. Teatern är den livsluft jag andas, jag har aldrig haft en tanke på något annat än teater. Visserligen har jag fått avstå från mycket socialt liv på kvällstid, men jag har blivit så oerhört rikt kompenserad genom mitt teaterliv på scengolvet.

Lena Rainer

Vänner lyssnar med stort intresse på Fredrika Nordahl.

Gävlehistorik, teater och god mat

VÄNNERNAS TEATERRESA TILL Gävle den 17 november inleddes med en guidad tur genom gamla Gävle. Fredrika Nordahl mötte vid stationen och berättade oss fram genom den gamla trähusbebyggelsen. Kunnigt och roligt, våra många frågor inspirerade henne ytterligare.

Lunchen på Söderhielmiska gården med 1700-talstrevnad, god mat och värme för kalla fötter, följdes av utställningen ”Modärna tider” på Läns museet, där första intendent Kristina Lindkvist guidade oss genom Läkerolhistoria och andra historier, porslinstillverkning, tallriksmönster och formgivning, rayonklänningar och nylonskjortor, uppfinnare och industriägare.

Därefter såg vi David Mamets ”Oleanna” på Folkteatern, huvudanledningen till Gävleresan, med efterföljande intressant samtal med skådespelarna Mats Jäderlund och Cecilia Milocco om makt, könsskamp, sanning, normativitet, arbetsprocess, publikreaktioner. Utsökt middag och fortsatta diskussioner på Brasseri Absint, sedan tåg hem till Stockholm i kvällningen.

Monica Simonsson

HUNDRA ÅR PÅ NYBROPLAN. Dramatens jubileumsbok

DAG KRONLUND, DRAMATENS BIBLIOTEKARIE OCH POPULÄR FÖRELÄSARE vid många av våra seminarier, har inför 100-årsjubileet 2008, skrivit teaterns historia. Lika roligt som det är att lyssna på honom "live" är det att läsa hans bok. Denna enorma kunskap, denna kärlek till ämnet, denna berättarförmåga med så mycket fakta som inte tynger utan lyfter, detta sinne för detaljer, med och utan avgörande betydelse för historien och historierna, denna generositet med roliga, talande citat ur korrespondenser och kritiker, denna förmåga att till och med göra en strid om konsortiebildning spännande kompletteras av ett slösande rikt bildmaterial, från inledningens färgteckning av Bollhuset 1788 till sista kapitlets bilder från de många uppsättningarna av Fröken Julie.

Redan innehållsregistret är lockande! Några rubriker: Lilljekvists teater, vacker representativ och modern, Regissörerna, Elevskolan, Ett ypperligt konsthantverk – ridån, De icke publika utrymmena, Marmorfoajéns målningar, Invigningsstycke med problem, Restaurangerna då och nu, Dramatens förste modernist Olof Molander, Dramaten får en vridscen, Teaterhuset döms ut, Pauline Brunius svensk teaters leende lady, Studion på Tredje raden, Bataljen om kulören, Den ultimata framgången Lång dags färd mot natt, Äntligen Brecht, Målarsalen invigs, Fyran – den omöjliga teaterlokalen, Ett genialt Enquiststycke, Den första Noré triumfen, Bergmanska klassiker, Elverket får två scener...

Dramatenhuset vid Nybroplan invigdes den 18 februari 1908 efter många turer med markägare, diskussioner om finansiering, byggnadstekniska komplikationer och väsentligt högre byggkostnader än beräknat. Arkitekt Lilljekvist ville bland annat, tvärt emot den ursprungliga idén med putsade murytor, klä hela fasaden i marmor.

Efter långa diskussioner om teaterns organisation och verksamhetsfinansiering anställdes 37 skådespelare och tre regissörer samt ett stort antal olika yrkeskategorier, desamma som fortfarande finns vid teatern. Fast någon äldare har nog inte teatern idag. Det fanns också en fast anställd orkester, som dock på grund av publikens "kallsinnighet och oförståelse till musiken" drogs in efter ett par år.

Det är roligt att läsa om själva invigningen av teaterhuset och de komplikationer som då hopades. Det grälades om vilken pjäs som ansågs lämpligast, byggarbete pågick samtidigt som det repeterades, de två regissörerna var oense och den publikdragande Anders de Wahl fick influensa och måste ersättas i sista stund!

Och alla dessa teaterchefer med sina olika "styrelseskick".

Den allra första chefen Knut Michaelson, som väl ingen kommer ihåg idag, skrev lätta konversationspjäser efter franskt mönster. Han lyckades inte göra teatern lönsam, vilket var ett oavvisligt krav från styrelsen och avgick efter ett par år. Författaren Tor Hedberg efterträdde honom.

Efter ytterligare några chefer kommer den fruktade Olof Molander med sitt diktatoriska chefskap och sina storslagna och nyskapande uppsättningar. Han hade epokgörande tankar om scenografin, som han ville göra enkel och avskalad. Under hans tid som regissör kom rundhorisonten till. Vidare är det spännande att följa Dramatens första kvinnliga chef Pauline Brunius i hennes kamp mot en oförstående och räddhågad styrelse för att skapa det som nu heter Lilla scenen, den f.d. biografen Sibyllan.

Och efter henne Ragnar Josephson, konstprofessorn från Lund och Karl Ragnar Gierow som var mycket lockad av utmaningen. Att

Nybroplan "kunde vara en av de blåsigaaste platserna här i landet" avskräckte honom inte. Under hans tid fick teatern urpremiären på

O'Neills Lång dags färd mot natt, Bengt Ekeroth regisserade. Det kom att bli en av de största framgångarna i teaterns historia. Lars Hansson och Inga Tidblad var de första att få O'Neillstipendiet, en av de finaste utmärkelserna inom svensk teater.

Och Bergman, naturligtvis. Han tackade ja när ecklesiastikministern frågade om han ville bli chef för Dramaten och göra den till en modern teater, men tillade att "det kommer att kosta". Gör du jobbet så betalar jag kalaset, svarade ministern. Sen återinförde Bergman representantskapet och drog därmed in skådespelarna i planeringsarbetet för att få slut på "korridorpolitik och intrigerande". Han avvecklade elevskolan, lät Molander och flera skådespelare gå och tog in nya. 1960-talet var en brytningstid på teatern, inte utan konflikter.

Sen kom Erland Josephson, Jan-Olof Strandberg, Lasse Pöysti, Lars Löfgren, Ingrid Dahlberg och Staffan Valdemar Holm...

Man kan läsa denna bok på många sätt; som en god roman från pärm till pärm, som en uttömmande uppslagsbok, som detaljerad vägledning till varje vrå av teatern, byggnadstekniskt, arkitektoniskt, konstnärligt och praktiskt, som svensk teaterhistoria, som personhistoria och som bolagshistoria. Man kan också låta bli att läsa och i stället bara titta på bokens alla bilder, bli påmind om alla goda skådespelare och uppsättningar man sett genom åren. Lätt lockas man dock in i huvudtexten för att få veta mer om pjäserna, skådespelarna, kostymerna, regissörerna, turnéerna, konflikterna, ombyggnaderna...

Själv tänker jag nu känka med mig boken till salonger, foajéer och restauranger som en utmärkt guide till exempelvis Marmorfoajéns takmålning, för att se vilken blå färg det var som Carl Larsson på inga villkor ville ändra och som han skrev ett raljerande brev till arkitekt Lilljekvist om. Eller försöka förstå varför man inte är riktigt säker på om skulpturen i foajéns ena alkov verkligen föreställer Oscar II: s älskarinna Emilie Höggqvist. Till Paulicaféet för att få veta vilka personer som finns på väggmålningarna där. Till tredje raden för att leta efter förbyggda fönster och dörrar. Till Stora scenen för att beundra ridån, nu när jag vet att det är 3.156 stjärnor på den. Till Lejonkulan, för visst fanns det ett riktigt levande lejon där en gång eller...?

Monica Simonsson

ERBJUDANDE TILL VÄNNERNA!

SPECIALPRIS PÅ – 100 ÅR VID NYBROPLAN
Se medföljande erbjudande.

VÄLKOMNA!

Hjärtligt välkomna alla nya medlemmar i
Dramatens Vänner.

Mats Mannheim, Sollentuna • Cecilia Åberg, Stockholm
Helene Frestadius, Stockholm • Marie Frestadius, Stockholm
Lena Bengtsson, Ekerö • Barbro Morell-Carlsson, Enskede,
Gary-Rolf Hjelm, Norsborg, Lars o Gun-Britt Balck, Lidingö,
Vivi-Anne Hammarbäck • Stockholm, Boel och Carl-Otto
Jonsson, Vällingby • Per Lind, Stockholm • Eva Waldenström,
Stockholm • Berth Håkansson, Stockholm • Anne Marie
Hofsten, Stockholm • Birgitta Nordin, Lidingö • Jonathan
Mair, Lidingö • Lars Wirstam, Vällingby • Eva Widgren Uhman,
Hägersten • Eva Tengroth, Täby • Anne Marie Lindahl, Stock-
holm • Maj Borg, Stockholm • Solgun Bygdeman, Åkersberga
Karin Thurén, Stockholm • Bengt Höjer, Solna • Lotta Nöjd,
Stockholm • Lars Rydén, Uppsala

”DET OUTSAGDA SKA SÄGAS OCH DET PLÅGSAMMA FÅ KROPP”

Foto: Martin Nordström

HUVUDPERSONEN PÅ **DRAMATENS VÄNNERS** första höstseminarium var **Lars Norén**, som tyvärr inte kunde närvara, aktuell på Dramaten med sin pjäs **Fördold**. Ingar Brynnel och Cay Bond som ansvarade för seminariets upplägg hade valt att presentera en av Europas mest spelade samtidsdramatiker genom två Norénkännare.

Först ut var Svenska Dagbladets teaterkritiker Lars Ring som följt Norén och hans uppsättningar under tjugofem år.

Lars Ring tog oss med på en lång och intressant resa kring Noréns dramatik. Han började med att poängtera hur mycket Norén har betytt för honom personligen. Hur han ”fascinerats av att få vara omsluten av denna språklighet, att vistas inuti dessa rum, så fyllda av intelligens, smärta längtan och oförmåga”.

Rings föredrag var långt, men här har jag försökt att med hans egna vackra ord redogöra för huvuddragen i hur Ring tolkar Noréns dramatik.

Under 30 år har Norén producerat mer än 60 pjäser, från familjedramer och debattpjäser till den mer existentiella fas som han numer företräder. Alla pjäser har fungerat som en spegelbild av det svenska samhället.

Norén besitter en språklighet som fördjupar karaktärerna och ger möjlighet till ett stort spel med en bred känslomässig och själslig bas. Han fortsätter den svenska Strindbergstraditionen – en psykologisk och realistisk ryggrad inom den svenska scenkonsten med starka självbiografiska inslag, ett slags rituell bikt där upphovsmannen mycket noga väljer vad han ska blotta. Grunden är en inlevelseteater. Det utsagda ska sägas och det plågsamma få kropp.

Lars Ring

Norén äger en extraordinär receptivitet och en lika extrem språkbegåvning. Han speglar konsekvent det svenska samhället vare sig vi tycker om det eller ej. Han använder psykoanalysen som dramaturgi vilket leder till en psykisk realistisk spelstil.

På så sätt har Norén fördjupat den svenska teatern. Texterna har med sin absurda humor, sin kontradiktoriska mening, sin uppriktighet, fungerat som ett bålverk mot publikfrieriet på teaterscenen. För publiken har kommit, åskådarna har alltid skyndat till dessa iscensatta timmar av språklig svartsynt själslighet.

Med Norén och den tidiga interiördramatiken vändes teaterkonsten och dess strålkastarljus från det samhälleliga till det introverta, till en utrerad psykologisk utforskning av jaget och familjen. Han skrev pjäser om den borgerliga familjen och dess trauman och tabun, om vuxna barn kontra deras föräldrar, om barnlöshet, homosexualitet, missbruk och psykologisk misshandel. Han skrev på ett språk som var lika nytt som friskt, ett scenspråk silat genom lyrisk koncentration och poetisk nerv.

Under hela 80-talet ägnar sig Norén åt att cirkla kring kärnfamiljen med en extremt dominant mor och en på olika sätt försvagad far.

Under 90-talet tröttnar Norén på sina borgerliga tragedier och flyttar fokus till de totalt utslagna. Han sätter ljuset på skillnaderna. Personkrets 3:1 är den mest spelade där han visar oss en värld av skuld, synd och arv. Han har åter gjort teatern till en plats för social kritik och debatt. Han gav oss en skärva av fruktansvärd verklighet genom den uppmärksammade pjäsen 7:3 och lyckades ge debatten om svensk fångvård akut tyngd.

Under 2000-talet inleder Norén ännu en tematisk fas och gör ännu en gång svensk teater till en plats för existentiell reflexion. Bl.a. genom Terminalpjäserna där man märker akut kärlekslöshet – ställd mot döden som absolut slutpunkt på alla dessa sökanden efter mening, struktur, plats och självklarhet. Allt det som utgör livet.

Den andre Norénkännaren för dagen var **Per Zetterfalk** som i vinter disputerar på Dramatiska institutet med avhandlingen ”Interesse – det skapande subjektet, Norén och Reality”.

Ämnet är skaparprocessen, med inriktning på manus-regi, Norén och Realitykonstruktionen. Det är ett nytt forskningsfält, ett nytt slags möte mellan konst och vetenskap som dessutom innefattar

Peter Engman, Kristina Törnqvist, Inga-Lill Andersson och Staffan Roos ingick i panelen.

Pers egen konstnärliga praktik genom filmdokumentären **Kall – Noréns drama** om Noréns skaparprocess kring pjäsen **Kyla**.

Pjäsen, löst baserad på John Hron-fallet, skildrar ungdomsvåld; tre ungdomar dödsmisshandlar en fjärde.

Per har alltså placerat sig i repetitionslokalen, talat fortlöpande med Norén om det han gör och dessutom filmat scenariot som en del av sin avhandling. Generellt brukar man ju inte fokusera på arbetsprocessen utan på resultatet.

Per har intresserat sig för hur regissören och författaren förhåller sig till varandra i arbetsprocessen samt hur regiprocessen avspeglar skrivprocessen.

Norén vill ständigt göra något som han aldrig gjort tidigare och förvåna sig själv. I arbetet med **Kyla** utforskar han det manliga kroppsspråket, gruppen, maktkampen mellan gruppen och individen. Han strävar efter att skapa ett nytt sceniskt språk vilket innebär att en stor del av texten arbetas fram och ändras under repetitionerna. Han vill få publiken att omedelbart sätta sig upp i bänkarna – för att sedan inte kunna luta sig tillbaka. Ämnet är ju inte slut för att texten tar slut.

Per Zetterfalk

Pers mycket intressanta föredrag kring sin avhandling avslutades med att vi fick se en sekvens ur filmen. (Filmen kan köpas genom Vännerna, se annons.)

Seminariets andra del bjöd på ett samtal mellan regissören **Staffan Roos** och skådespelarna **Inga-Lill Andersson**, **Kristina Törnqvist** och **Peter Engman** kring pjäsen **Fördold**.

Staffan berättade varför han valt barockmusik som genomgående inslag i pjäsen, ett "knepp" han har med sig från radio och TV.

Han ser **Fördold** lite som en TV-såpa som behöver tempo i scenerna som knuffas fram. Just barockmusiken

lämpar sig för detta då den är nervös, drivande och vacker.

Skådespelarna fick frågan om de i Noréns pjäs känner sig utsatta i sina roller. Kristina Törnqvist menar att karaktären formas av situationen då man kan lita på texten. Man levererar. Hon liknar Norén och hans fantastiska text vid en musiker.

Peter Engman berättade humoristiskt hur han före en föreställning fick tillsägelse att snabba på i en scen, vilket höjde tempot i hela pjäsen och han hann med ett tidigare tåg hem! Mer allvarligt berättar han om att han i ett samtal med Märta Ferm, som spelar dottern, bett om ursäkt för sin karaktär. Han fick svaret "men du gör ju en roll Peter, det är ju inte du".

Hur är det att regissera en text av Norén, som är "färdig"? Roos jämförde pjäsen **Fördold** med **Endagsvarelser** och menar att det krävs en proffsig, erfaren ensemble för att ta sig an en Norénpjäs. (Norén själv däremot väljer ofta att använda oerfarna skådespelare och ge stark regi.) Hans mål med regisserandet har varit att behålla texten i en helhet men att så effektivt som möjligt "gå från a till b". "Du ändrar inte i en Norén-text, liksom inte heller i en av Kristina Lugn", avslutar Roos.

✍️ Ebba Wachtmeister och Ingvar Beynne

ERBJUDANDE TILL VÄNNERNA!

KÖP "KALL – NORÉNS DRAMA"

Dramatens Vänner kan beställa **KALL** till särskilt vänpris: 180 kr. Kontakta Per Zetterfalk på mejl: per.zetterfalk@draminst.se eller per telefon 0707-464 264. Filmen är en timma lång och som exklusivt bonusmaterial medföljer det 36-sidiga texthäftet "Tre samtal om konst och kvalitet: Stig Larsson, Horace Engdahl och Ulf Linde" av Per Zetterfalk.

Program

DRAMATEN:

BLANCHE OCH MARIE av Per Olov Enquist, i regi av Hilda Hellwig. Spelas fram till 30/12.

ETT DRÖMSPEL av August Strindberg, i regi av Mats Ek. Spelas fram till 6/1.

FÖRDOLD av Lars Norén, i regi av Staffan Roos. Spelas fram till 6/2.

VÖGELEIN – ett lärostycke med ledmotiv av Staffan Valdemar Holm som även regisserar. Spelas fram till 7/2.

DÖSDANSEN av August Strindberg, i regi av John Caird. Spelas fram till 11/3.

ETT DOCKHEM av Henrik Ibsen, i regi av Sofia Jupither. Spelas hela våren.

ELVERKET:

MÅSEN av Anton Tjechov, i regi av Stefan Larsson spelas fram till 21/12. Därefter återkommer den på Dramatens stora scen 30/1.

ROMEO OCH JULIAKÖREN sjunger stämningsfulla julsånger från renässansen och medeltiden på Stora scenen 12 och 19/12.

PREMIÄRER 2008:

TRE KRONOR av August Strindberg. En helkvällsteater där Strindbergs tre kungadramer avlöser varandra: Gustav Vasa, regi Åsa Kalmér. Kristina, regi Jagos Markovic. Gustav III, regi Maria Åberg. Premiär 12 januari.

SVENSKT LANDSKAP MED KINESISKA DETALJER av Lucas Svensson, regi Carolina Frände. En komedi om en del av sextiotalsvännern, en våldsam kärlekshistoria mellan det privata och politiska. Urpremiär 16/2.

DEN TATUERADE MAMMAN av Jacqueline Wilson, regi Malin Stenberg. Unga Dramaten. Urpremiär 1/2.

SECURITY av Richard Hobert, även regi. Ett tätt och raffinerat drama om gränslandet mellan misstro och tilltro. Urpremiär 23/2 på Elverket.

Vårsäsongen på 100-årsjubilerande Dramaten frestar med pjäser som HAMLET, JUNGFRULEKEN, BERNARDA HUS, DROTTNINGENS JVELSMYCKE, DUMB SHOW och GROUNDSWELL samt andra arrangemang. Vi återkommer med mer information om vårens premiärer i februariumret.

Utförliga presentationer av pjäserna kan ni läsa i Dramatens utmärkta programtidning/bilaga eller på nätet www.dramaten.se.

Vännernas program

SEMINARIER:

Vi återkommer med vårens seminarieprogram i nästa medlemsblad som utkommer i februari.

TEATERCAFÉER:

Vi fortsätter att intervju en hemlig gäst på Teatercaféerna. Vi träffas kl 19 första måndagen i varje månad, med början 4 februari 2008, på Restaurang Elverket. Dörrarna öppnas 17.30 för servering av varm mat, smörgås och dryck. Enbart betalande medlemmar kan få tillträde till Vännernas caféarrangemang, p.g.a. utrymmesbrist.

TEATERRESOR:

Vårens teaterresa går till Berlin 14-17 mars. Planera in den i almanackan redan nu. Vi återkommer i början av januari med kallelse och program.

Vi hoppas kunna återkomma i vår med erbjudandet om en specialföreställning på Judiska teatern av Hundarna i Prag. P.g.a. publiktrycket har vi ännu inte kunnat få en "egen" föreställning.

GUIDADE TURER:

Vi kommer också under nästa säsong att ordna guidningar på Dramaten för våra medlemmar och återkommer med närmare datum.

VÅR HEMSIDA www.dramatensvanner.se

Ger information om vad som är på gång. I början av nästa år ska en nygjord hemsida presenteras.

KOM IHÅG!

Meddela er nya eller ändrade e-postadress till kansliet. Vi får flera returer när våra snabba specialmeddelanden skickas ut.

DAGS ATT BETALA MEDLEMSAVGIFTEN
Avi medföljer kuvertet

Dramatens Vänner
Kungliga Dramatiska Teatern
Box 5037, 102 41 Stockholm
t 08-667 87 09 (svarare)
Fax 08-665 62 89
✉ dramatensvanner@yahoo.se
www.dramatensvanner.se
Postgiro: 194 75 25-0

Redaktör: Ebba Wachtmeister
Formgivning: Karin Eklund
I infogruppen: Karin Eklund, Rolf Eriksson,
Martina Nyman och Ebba Wachtmeister